

KAKO OHRANITI NAŠO BELOKRANJSKO REKO KOLPO

TEČAJ ZA VARUHA GORSKE NARAVE 2023

Mentor: Andrej Arih, univ. dipl. biol.

Avtor: Vesna Gregorič, dipl. ekon.

Poljanska dolina ob Kolpi v maju 2023

Vsebina

1. Uvod	3
1.1 Opredelitev problema	3
1.2 Formalni okvir	3
1.3 Cilji naloge	3
2. Opis proučevanega območja	4
2.1 Okoljske značilnosti	4
2.2 Raba prostora	7
2.3 Varstveni pomen območja	8
3. Pritiski in grožnje ter potrebni ukrepi	8
3.1 Turizem in rekreacija	8
3.2 Predlagani ukrepi	10
3.2.1 Mirna območja	10
3.2.2 Nadzor v naravi	11
3.2.4 Medsektorsko sodelovanje	11
3.2.5 Čezmejno sodelovanje	12
3.2.6 Spremljanje stanja – monitoring	12
3.3 Ribiško upravljanje	12
3.4 Predlagani ukrepi	14
3.4.1 Prilagoditev ribiškega upravljanja	14
3.4.2 Izobraževanje in ozaveščanje	14
3.5 Bobri	14
3.6 Predlagani ukrepi	15
3.6.1 Ureditev varstvenega statusa vrste	15
3.6.2 Aktivno upravljanje z vrsto	15
4. Zaključek	16
5. Viri	17

1. Uvod

1.1 Opredelitev problema

Rdeča nit seminarske naloge je predstavitev naravovarstvenega problema na reki Kolpi. Obravnavani problem je kompleksen, tako s strani zemljepisne lege reke, kakor s strani dejavnikov, ki vplivajo na to.

Kolpa je mejna reka z republiko Hrvaško, kjer tudi izvira, nato pa večji del teče po ozemlju Slovenije. Njena struga se vije skozi štiri občine. Zaščita reke je zato sila kompleksna, saj je potrebno za ureditev režima tako meddržavno sodelovanje, še posebno pa tesno povezanost občinskih struktur vseh občin. Največji naravovarstveni problem je drastično zmanjšanje številčnosti rib, kot avtohtonih ribjih vrst. Razlogi so številni, lahko izpostavimo vsaj dva: množični turizem in športne aktivnosti v poletnih mesecih, ki se izvajajo tudi ob prenizkem vodostaju ter množičnost bobrov na celotnem območju reke.

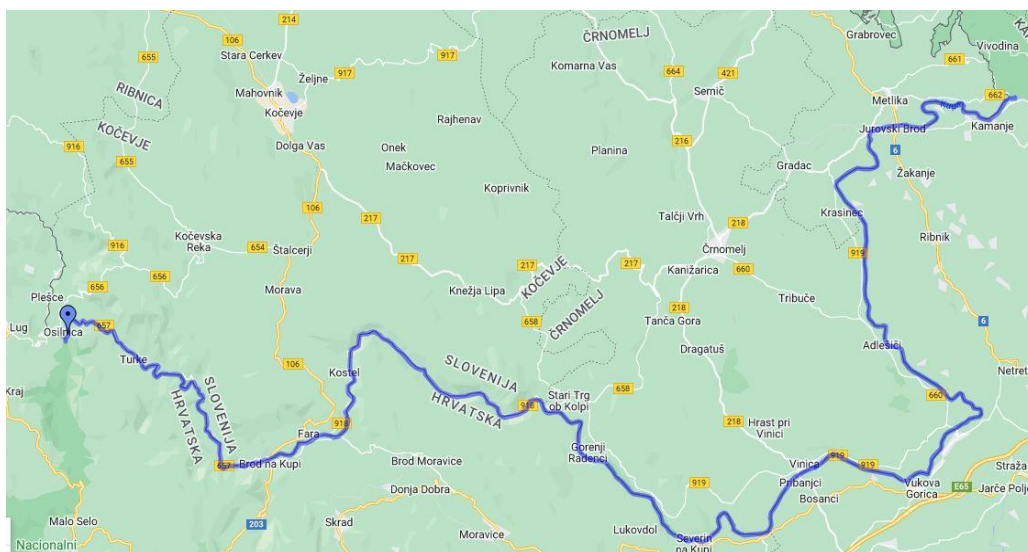
1.2 Formalni okvir

Kolpa je na območju Krajinskega parka Kolpa ter na ozemlju, kjer poteka projekt Natura 2000. S tem vse evropskim projektom želimo zaščititi številne živalske in rastlinske vrste, habitate ter območja, ki so pomembni na slovenski kot svetovni ravni. Je zaveza, da bomo naravo varovali, predvsem pa je zakonsko opredeljeno kako. Z varstvom živali in rastlin omogočamo tudi ljudem možnost preživetja in kakovost sobivanja z naravo. V Sloveniji upravljamo Naturo 2000 z vključevanjem in sodelovanjem organizacij iz področja varstva narave, gozdov, kmetijstva, ribištva ter upravljanja z vodami. In ravno Kolpa obsega vsa navedena področja, še posebno pa je tu potrebna zaščita živalskih in rastlinskih vrst in ekosistema.

1.3 Cilji naloge

Cilj naloge je najti pot med vsemi deležniki in vzpostaviti naravovarstvenega režima t.i. mirne cone, ki bodo zaščitile naravo, tako rastlinske kot živalske vrste ter edinstven ekosistem ob reki. Ob reki živijo nekatere ogrožene ali zaščitene rastline (orhideje, mavrohi) in živali (sove, sive čaplje, vodomec, žabe, netopir, močerad, kačji pastir, belouška, goš, gams). Ekosistem ob reki je edinstven in izredno bogat.

2. Opis proučevanega območja

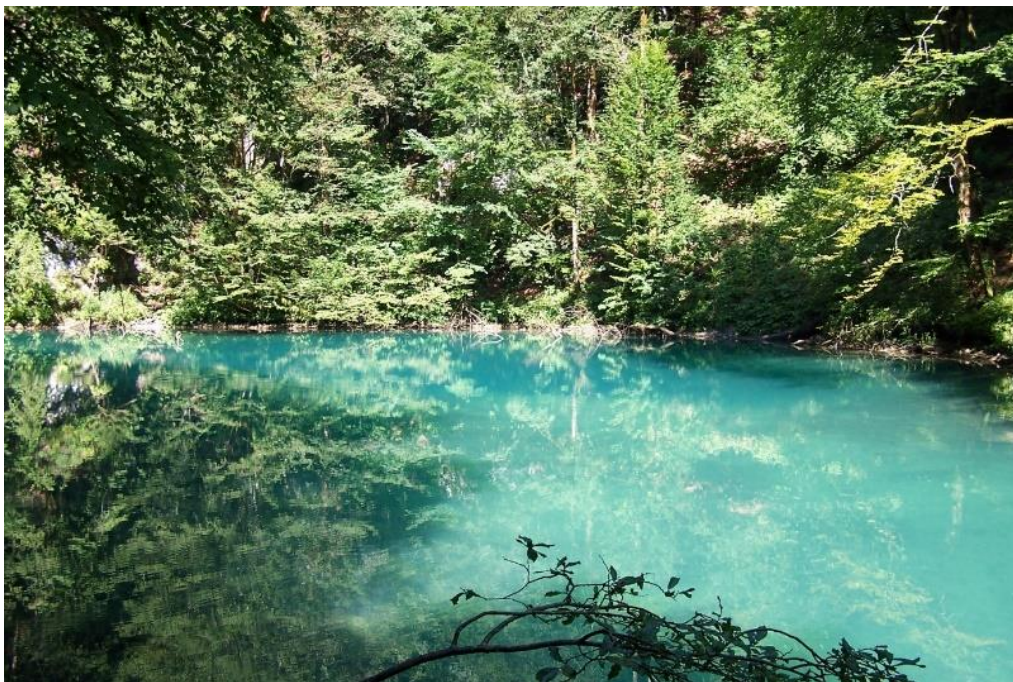
Zemljevid Kolpe od Osilnice do Metlike

(merilo: 1 cm na karti = 2 km v naravi)

2.1 Okoljske značilnosti

Kolpa je mejna reka med Slovenijo in Hrvaško, je desni pritok Save pri Sisku na Hrvaškem. Izvira v močnem kraškem izviru v Gorskem kotarju na Hrvaškem: Teče 118 km daleč po slovensko - hrvaški meji, večinoma po ozki, gozdnati dolini. Teče po JV robu Bele krajine. Za porečje Kolpe se pogosto uporablja pokrajinsko ime Pokolpje. Večji pritoki so Čabranka, Lahinja, Kupica, Dobra, Korana.

Izvir Kolpe je okoli 200 m dolgo in do 50 m široko, slikovito jezerce pod strmimi, gozdnatimi pobočji Risnjaka blizu vasi Razloge v Gorskem kotarju, imenovano tudi Kupeško jezero. Jezero je kraški izvir vokliškega tipa, v katerega so se potapljači doslej potopili do globine -154 m. V jezero se občasno površinsko steka potok Krašičevica. Izvir se nahaja znotraj narodnega parka Risnjak in je kot naravni spomenik zavarovan od leta 1963. Zanimivo je, da je izvir oddaljen samo 24 km zračne črte od Jadranskega morja, Kolpa pa odteka skoraj 1500 km daleč v Črno morje.

Izvir Kolpe (lasten arhiv)

Od izvira teče Kolpa najprej 5 km daleč proti severu po ozki gozdnati dolini do Osilnice, kjer se ji pridruži levi pritok Čabranka in od tu naprej teče vse do izpod vasi Rakovec vzhodno od Metlike po slovensko - hrvaški državni meji. Zaradi ozke doline in odmaknjenosti je dolina vse do Bele krajine redko poseljena, težko prehodna v prečni smeri, po njej že stoletja poteka tudi jezikovna meja, vendar pa je značilno, da je reka od nekdaj združevala prebivalce z obeh bregov in nikoli ločevala. Njena dolina je povečini zelo tesna, nekaj časa skoro pravi kanjon, povsod pa vrezana izredno globoko. Njena globoko zarezana dolina se uveljavlja v reliefu tem učinkoviteje, ker je izdolbena v visoko ležeče apneniške planote, opremljena po veliki večini s prav strmimi pobočji.

Kolpa teče prečno na dinarske tektonske strukture, skoraj v celoti zgrajene iz jurskih in krednih apnencev ter dolomitov. Le v ovršju neprepustni permski skrilavi glinavci in peščenjaki, s katerih površinsko pritekajo v Kolpo številni manjši potoki, ki jih v ožjih delih doline, vrezanih skozi debele plasti apnencev, ne najdemo. Kamninska zgradba določa tudi druge značilnosti doline: kjer so na površju neprepustne kamnine, je dolina širša in površje razčlenjeno s potoki, kar je zlasti očitno ob Čabranki ter na odseku med Brodom na Kolpi in Kostelom, v apnencih pa se dolina zoži, tako da je ob reki prostora zgolj za cesto, tik nad njo pa se vzpenjajo zelo strma, mestoma prepadna dolinska pobočja. Ti najožji deli so tudi skoraj povsem neposeljeni.

Prva takšna razširitev je pri Osilnici, na sotočju Kolpe in Čabranke, kjer je nastalo sedanje majhno lokalno središče in sedež občine. Kmalu pod vasjo vstopi reka v ožji del doline, izdelan v triasnih

dolomitih, kjer se na obeh bregovih reke vrstijo majhne vasice, postavljene na vršaje kratkih pritokov (Ribjek, Bosljiva Loka, Srobotnik ob Kolpi, Kuželj na slovenski ter na hrvaški strani). Visoko nad tem delom doline se na slovenski strani dvigajo bele stene Borovške gore s slikovito Loško steno.

Pri Petrini se začenja 7 km dolg širši odsek doline v permskih skrilavih glinavcih in peščenjaki, ki nosi pokrajinsko ime Kostelsko po gradu Kostel visoko nad reko. V dnu doline in na pobočjih je več vasi, ki so nastale že v 12. in 13. stoletju. Lokalni središči kostelskega dela doline sta Fara in Vas.

Pod vasjo Slavski Laz se začenja naslednja, skoraj 20 km dolga soteska Kolpe, ki sega do naslednje manjše razširitve pod Starim trgom ob Kolpi. Dolina je vrezana okoli 300 m globoko v okoliške kraške planote, v dnu doline je komaj kje prostora za manjšo vasico ali samotni, danes opuščeni mlin. Reka teče v tem delu skozi globoki kras in ne dobiva nobenih površinskih pritokov, napaja pa jo več kraških izvirov, močan kraški izvir Bilpa, v katerem pridejo na površje vode ponikalnice Rinže s Kočevskega polja. V Kolpo se z slovenske in hrvaške strani stekajo manjši izviri vode, ki jo hladi in je stičišče ribjega zadrževanja, še posebej v poletnih mesecih, ko se reka zelo segreje. V teh predelih riba najde svoj mir in senčni hlad.

Kakšnih 200 m nad Kolpo se na severni strani s strmim robom končuje Poljanska dolina, nekdanji otok slovenske poselitve sredi pokrajine, poseljene s Kočevarji. Manjše vasi so tudi na obeh bregovih Kolpe in pri Sodevcih tudi zadnji most čez reko vse do Bele krajine, kajti kmalu se Kolpa ponovno zaje v ozko neposeljeno sotesko, kjer je v dnu prostora samo za reko in ribiške stezice ob njej. Po tem delu doline je od Radencev do Damlja speljana 12 km dolga in označena pešpot.

Izvor imena:

Plinij Starejši jo omenja kot Colapis, vendar izvor imena ni poznan. Po mnenju etimologov naj bi sedanje ime reke nastalo iz romanskega imena Colpe, ki pa je nedvomno predromanskega izvora. Ime reke se v srednjeveških in poznejših virih pojavlja v številnih različicah, Culpa (799), ad Gulpam (892), Cupa (1209), de Culpa (1284), Cuppa (1423) .

Rečni vodostaj: Kolpa ima v celotnem toku izrazit dinarski tip dežno - snežnega režima z le malenkost nižjim viškom pretokov v spomladanskih mesecih kot pozno jeseni. Prvi višek je posledica taljenja snega in deloma spomladanskih deževij, jesenski višek povzročajo obilna jesenska deževja. Avgustovski nižek je veliko izrazitejši kot zimski, saj imamo na dinarskem krasu tudi v zimskih mesecih pogosto dež, deloma pa je to posledica kraške retinence, zaradi katere se v kraškem podzemlju zadrži precejšen delež vode od jesenskih deževij in le počasi odteka v površinske vode. Ob nizkih poletnih pretokih se Kolpa zlasti v Beli krajini ogreje do prijetnih kopalnih temperatur (prek 29 °C) in tudi v zgornjem toku do 26 °C.

Kolpa je v zgornjem in srednjem toku deloma kraška in deloma 'navadna', nekraška reka. Del njenega povirja je namreč v neprepustnih permskih skrilavih glinavcih in peščenjaki, na katerih se je razvila površinska rečna mreža, večji del porečja pa je kraški in brez površinskih voda. Površinski vodotoki se zelo hitro odzovejo na močne padavine. Kljub temu se lahko višina Kolpe ob poplavih dvigne za več metrov, zaradi česar so bili nekdanji mlini ob reki zgrajeni v nadstropje.

V zgornjem toku so poplave omejene na ozek pas nižjega sveta ob Kolpi, kjer lahko poplavijo lokalne ceste ali najbližje hiše, v lanskem letu so poplave povzročile veliko materialno škodo in so zahtevale intervencije in pomoč vojske. Voda namreč naplavi mulj in prod, ki ga nanaša povsod. Z težko mehanizacijo so poskušali povrniti staro stanje, a se je poplava v letu 2022 ponovila v nekaj mesecih. Ceste so zelo v slabem stanju.

Kakovost vode: Po podatkih Agencije Republike Slovenije za okolje (ARSO) je bila Kolpa pred desetimi leti, to je v letih 2014 in 2015, v dobrem (na odseku Petrina–Primostek) in s slabem kemijskem stanju (odsek Primostek – Kamanje). Kolpa je v poletnih mesecih vse bolj priljubljena za kopanje in druge športe na vodi. Kakovost vode se je od leta 2012 nekoliko slabšala kot v predhodnih letih. Podobno je bilo tudi poleti 2013, kljub izjemno visokim temperaturam in majhnemu pretoku Kolpe. Tudi za življenje rib je kakovost vode v Kolpi razmeroma dobra, čeprav na celotnem toku od Osilnice do Metlike še vedno ne dosega priporočene kakovosti.

2.2 Raba prostora

Reka Kolpa in njeni pritoki so bili zlasti v zgornjem toku nekoč zelo pomemben vir energije, saj je v obdobju od okoli 1880 do 1980 na njih delovalo kar 67 obratov na vodni pogon. Največ je bilo mlinov, ostalo so bile žage in kovačnice. Vodni obrati so začeli propadati že kmalu po prvi svetovni vojni, posebno mlini, ki so bili večinoma majhni in v lasti ene ali dveh kmetij. Večji mlini so bili samo na Vinici, v Pobrežju in Krasincu. Leta 1984 je stalno ali občasno delovalo še 24 vodnih obratov (12 žag, 11 mlinov in kovačnica). Zdaj so skoraj vsi vodni obrati utihnili, večina jih je prepuščena propadanju, nekatere so si lastniki spremenili v vikende, dva sta zavarovana kot kulturna spomenika lokalnega pomena, in sicer mlin v Bregu pri Sinjem Vrhu ter Kuzmin mlin in žaga v Pobrežju, ki občasno še vedno delujeta.¹ Ker je imela Kolpa večino leta dovolj vode, niso bili potrebni zahtevnejši posegi v rečno strugo. Dovolj je bila nizka pregrada ali slap iz večjih kamnov diagonalno na smer vodnega toka, ki je odvajala le majhen delež vode po kratkem kanalu do mlinskih koles. Teh nizkih pregrad je bilo na reki 65; na dveh sta bila vodna obrata na obeh bregovih, ob 19 pregradah pa sta hkrati delovala žaga in mlin. Pregrade so bile nizke, visoke le 1–1,5 m, le betoniran jez v Prelesju je visok 3 m. Kljub določenim potencialom za pretvorbo nekdanjih vodnih obratov v male hidroelektrarne teh zaenkrat ob Kolpi in njenih pritokih ni veliko (po ena na Mirtoviškem in Dolenjem potoku). Mala hidroelektrarna na Mirtoviškem potoku je sporna z naravovarstvenega vidika. Slovenija nima interesa za energetske izrabo Kolpe, nasprotno pa

je Hrvaška na mejnem odseku razmišljala o možnostih gradnje 8 hidroelektrarn. Te zamisli so v popolnem nasprotju z načrti slovenske strani in tudi z varstvom narave na Hrvaškem, saj je celotna Kolpa vključena v varstvena območja Natura 2000. Del tega območja je zavarovan kot Krajinski park Kolpa.

2.3 Varstveni pomen območja

Slovenski del Kolpe je vzdolž celotnega toka po slovensko - hrvaški meji, od Osilnice do izpod Rakovca, vključena v varstveno območje Natura 2000. Zgornji del, od Osilnice do Otoka, je del območja Kočevsko – Kolpa, od tu naprej del območja Kolpa. Z vstopom Hrvaške v EU je v območje Natura 2000 vključena Kolpa v celotnem toku, od izvira do izliva v Savo pod Siskom. Reka Kolpa z bližnjimi območji in precejšnjim južnim delom Bele krajine je vključena v Krajinski park Kolpa, ki ga je leta 1998 razglasila občina Črnomelj, od leta 2006 pa je zavarovano območje na državnem nivoju. Meri 43,32 km² in poleg slovenskega dela reke obsega naplavne ravnice ob reki, strma pobočja nad reko ter bližnje gozdove in kmetijske površine z naselji znotraj meja krajinskega parka.

3. Pritiski in grožnje ter potrebni ukrepi

3.1 Turizem in rekreacija

Dolina Kolpe, nekoč samotna in redko poseljena, je bila v preteklosti priljubljena destinacija posameznih ribičev in ljubiteljev narave. Vendarle je zgornji tok reke vse do sedemdesetih let prejšnjega stoletja predstavljal zaprto območje, namenjeno obrambnim namenom države. Zaradi tega je območje ohranilo svojo prvobitnost, saj so v njem živele številne jate rib, ki so bile številčnejše. Za območje so značilne avtohtone ribe: mrena, postrv in lipan. Tega danes skoraj ni več. V Kolpi lahko govorimo, da gre za drastičen upad ribje populacije. Še pred desetletjem smo lahko opazovali velike jate rib, ki so se pred posameznimi čolni zatekle v mirne dele reke, medtem ko teh prizorov danes ni več mogoče doživeti.

V zadnjih letih je turizem postal pomembna dejavnost v Beli krajini, vendar poudarjam, da ne predstavlja gospodarsko pomembnega vira dohodka, saj večina ljudi v tem območju dela v proizvodnih obratih, kot je Unior Zreče ali v drugih manjših podjetjih v Starem trgu in okolici vse do bližnjega mesta Kočevje. Turizem v Beli krajini predstavlja le dodaten vir zaslužka za nekaj gospodinjstev. Obstajajo posamezni podjetniki in družbe, ki ponujajo najem čolnov in prevoz turistov do vstopnih točk za čolnarjenje, vendar se turisti spuščajo po reki brez ustrezne zavesti o tem, da se nahajajo v naravnem rezervatu.

Poleti turisti lahko uživajo ob kopanju ali čolnarjenju po čisti in topli reki Kolpi. V neposredni bližini reke je več urejenih kampov, kot so Gorenja Žaga, Bilpa, Dol, Srednji Radenci, Damlje, Vinica, Adlešiči, Griblje, Podzemelj, Primostek in Križevska vas. V zadnjih letih je bilo tudi ustanovljenih nekaj turističnih kmetij

in manjših prenočišč ter apartmajev, ki ponujajo možnost raftinga in supanja po Kolpi. Vendar pa je največji pritisk na Kolpo v poletnih mesecih, ko tudi različna podjetja in ustanove izkoriščajo reko za timbuilding, za promocijo zdravja zaposlenih in športno rekreacijo kolektivov. To povzroča dodatno veliko obremenitev okolja. Takšne aktivnosti so v bistvu delovne obveznosti zaposlenih, če tudi jih tovrstno doživljanje v naravi ne zanima, ne znajo v tem uživati, kar je v nasprotju z pravili zelenega turizma. Velika podjetja kot so Kolpa d.o.o., Krka d.d. in drugi, so v letošnjem poletju izvajala tovrstne aktivnosti. To je družbeno neodgovorno. To pomeni, da se dnevno po reki spušča od 200 do 400 ljudi. To je za naravo ob Kolpi in v njej zelo obremenjujoče. Kolpa v poletnih mesecih, ko je vodostaj reke zelo nizek, ne more več vzdržati takšnega množičnega turizma in je zanj nesprejemljiv. Potrebno je vzpostaviti regulacijo čolnarjenja na osnovi vodostaja in nivoja vode. Ker tega ni, se čolni drgnejo ob kamenje v strugi, povzročajo hrup ter odstranjujejo velike količine mahu, ki je pomembna hrana za ribe. Tako zelo nizek vodostaj je običajno ravno v poletnih mesecih, ko je čolnarjenje najbolj množično.

Pogosto se ljudje v naravi ne vedo primerno obnašati, saj se ne zavedajo, da vstopajo v tuje življenjsko okolje in s svojimi aktivnostmi motijo mir rib in ptic ter divjadi, ki se tu napaja. S masovno prisotnostjo, ki je poleti konstantna negativno vplivajo na njihove osnovne življenjske procese, kot so gnezdenje, hranjenje in počivanje. Zato je potrebno uvesti časovne prostorske omejitve t.i. mirna območja. Območja je potrebno prostorsko opredeliti in določiti čas trajanja. S takšnimi odzivi na pritisk v naravi, se bi ohranil obstoj živalskih vrst in zagotovili bi biotsko raznovrstnost v naravi. Ključen problem je tudi čolnarjenje, ki ni regulirano glede na vodostaj reke. Poleti je reka mirna, nizka in prehodna, saj vodostaj zelo pade, pritokov pa ni. Zaradi tega se reka tudi preveč segreva, postane motna. Čeprav topla voda in čudovita narave zelo privablja turiste, ti le malokdo razmišljajo o nenadomestljivi naravni škodi, ki jo to povzroča množični turizem. Reka Kolpa je dragocen naravni vir, ki ga moramo varovati za prihodnje generacije. Samo s skupnimi prizadevanji in vzpostavitvijo ustreznih ukrepov lahko zagotovimo trajnostno in odgovorno upravljanje reke ter ohranimo njeno edinstveno biotsko raznovrstnost in naravno lepoto.

Podatki zadnjih let kažejo zelo velik porast turizma.

Tabela turistične ponudbe v občini Črnomelj po podatkih SURS

Leto	Število ležišč – stalnih	Število nočitev
2010	614	25.695
2019	1.360	44.105
2020	1.369	66.324

V tabeli so prikazane kapacitete turistične ponudbe v obdobju zadnjih 10 - tih let. Prikaz leta 2020 je sicer izjema, saj se je število gostov drastično povečalo zaradi turističnih bonov. Število ležišč se je v 10 – tih letih povečalo za 121%, število nočitev pa za 71% . Zaradi turističnega trenda se lahko pričakuje tolikšna rast gostov tudi v naslednjih desetih letih.

3.2 Predlagani ukrepi

3.2.1 Mirna območja

Za obvladovanje teh težav bi bilo nujno vzpostaviti t. i. mirna območja, od vasi Dol do vasi Žlebe, kjer bi ljudem preprečili dostop v najbolj ranljivih obdobjih. Potrebno bi bilo tudi uvesti časovne omejitve v obdobju od 1.6. do 15.8., ko življenje v reki in ob njej zahteva mir za potrebe prehranjevanja in gnezdenja. Prav tako bi bilo treba določiti vodostaj, pri katerem bi čolnarjenje še bilo mogoče. V obdobju mesecev julij – avgust je čas ko je vodostaj izredno nizek in ni primeren za čolnarjenje v gornjem delu od vasi Dol do vasi Žlebe. V tem predelu je reka kanjonska in se ozka, še posebej v vasi Bilpa, vije čez dolino. Ravno tu je pomemben pritok Rinže v Kolpo. O teh ukrepih bi morale biti javno govora, saj se mnogi prebivalci ne zavedajo pomena ohranjanja narave in bi podprli predloge za uvedbo mirnih con. Vendar pa nekateri posamezniki, ki imajo osebno korist od obstoječega stanja, temu lahko nasprotujejo. Pomembno je, da se zavedamo, da smo del narave in da smo dolžni ohraniti naravo za prihodnje generacije, saj je to naša največja dediščina, ki jo lahko zapustimo svojim otrokom. Pomembno je tudi izobraževanje in ozaveščanje prebivalcev ob Kolpi. Domačini imajo nepremičnine oz. zemljišča ob bregovih, kar pa še ne pomeni, da lahko neomejeno in nekontrolirano posegajo v reko. Pomembno je, da se prostorsko označijo mirna območja in da se o tem javno razpravlja. Da bi ohranili Kolpo in izboljšali njeno stanje, so potrebni ukrepi. Pomembno je sprejeti regulativne ukrepe za vzpostavitev mirnih con v obdobju od julija do 15.8. za območje od vasi Dol do vasi Žlebe in določitev vodostaja, pri katerem je čolnarjenje še sprejemljivo. Prav tako je ključno ozaveščanje in izobraževanje prebivalcev ter turistov o pomenu ohranjanja narave in spoštovanja reke Kolpe. Poleg tega je treba vzpostaviti dialog s hrvaškimi upravljalci voda ter vključiti občine, župane in ribiške družine v skupno strategijo za ohranjanje reke.

Reka prečka štiri občine, zato je ključno vključiti lokalne skupnosti občin Črnomelj, Osilnica, Metlika in Kočevje v reševanje teh vprašanj. Prav tako je treba vzpostaviti skupno strategijo, kar pa bo verjetno zelo zahtevna naloga. Tu so še ribiške družine Črnomelj in Kočevje, ki se v reko Kolpo trudijo naseljevati ribe. S skupnimi močmi bi se morali dogovoriti glede Cursa Colapis, čezmejnega programa za ohranjanje reke Kolpe, ki bi ga bilo treba prilagoditi trenutnim razmeram.

3.2.2 Nadzor v naravi

Potrebno je vzpostaviti nadzor v naravi, tako naravovarstveni, kot ribiški, gozdarski in vodni. Poleg tega je ključno okrepiti nadzor in izvajanje pravil ter predpisov v zvezi s turizmom ob Kolpi. Oblikovati je treba učinkovit sistem nadzora, ki bo preprečeval nezakonite aktivnosti, kot so prosto kampiranje, nepravilno kurjenje, sečnja dreves in drugo nedovoljeno ravnanje. V ta namen je potrebno usklajeno delovanje lokalnih oblasti, naravovarstvenih organizacij in drugih ustreznih institucij. Poleg tega je treba okrepiti nadzor nad onesnaževanjem reke Kolpe. Sodelovanje med institucijami, kot so okoljski inšpektorati ter vodni organi, je ključno za spremljanje stanja vode, odkrivanje morebitnih onesnaževalcev ter uveljavljanje zakonodaje in predpisov glede varovanja okolja.

3.2.3 Ozaveščanje in izobraževanje

Potrebno je ozaveščanje in izobraževanje turistov, rekreativcev in športnikov, ki so uporabniki reke in okolja ob njej. S tem se bi zmanjšalo onesnaževanje reke in okolja ob njej, preprečili bi divja kampiranja, zmanjšali se bi nedovoljeni posegi v naravo. Območje je primerno za raziskovalni turizem, ki spodbuja obiskovalce za kraje raziščejo in spoznajo bogato kulturno dediščino krajinskega parka Kolpa, si ogledajo manjše muzejske zbirke in pohodne poti z učno tematiko ob njih.

O ukrepih za zaščito narave bi morali javnost osveščati, saj se mnogi prebivalci ne zavedajo pomena ohranjanja narave. Ravno domačini se bi prvi zavzeli in podprli naravovarstvene ukrepe in soglašali z uvedbo mirnih con.

Pomembno je tudi sodelovanje z lastniki čolnov in turističnimi podjetji ter vzpostavitev smernic za odgovorno čolnarjenje. Izobraževanje in ozaveščanje izvajalcev čolnarjenja o naravnem rezervatu, njegovih posebnostih ter pravilih obnašanja v tem okolju, je ključnega pomena za zmanjšanje negativnih vplivov na reko. Prav tako je treba spodbujati trajnostne prakse, kot so uporaba ekoloških čolnov in omejitve števila turistov v posameznem obdobju. Poleg vzpostavitve mirnih con in določitve vodostaja za čolnarjenje, je pomembno tudi obravnavanje drugih vidikov ohranjanja reke Kolpe. Ena ključnih nalog je izobraževanje in ozaveščanje prebivalcev ter turistov o vplivu njihovih dejanj na okolje. Potrebno je spodbujati odgovorno obnašanje v naravi, kjer se zavedamo, da smo gostje v življenjskem prostoru številnih rastlinskih in živalskih vrst. S tem zavedanjem bomo bolj spoštovali naravne procese, kot so gnezdenje ptic, hranjenje rib ter potreba po miru in mirovanju v naravnem okolju.

3.2.4 Medsektorsko sodelovanje

Občina od najema čolnov nima nobenih dohodkov te dejavnosti, le pri večdnevnem bivanju prejema t. i. turistično takso. Vir je v primerjavi z naravno škodo, ki se povzroča na dolgi rok, zanemarljiv. Potrebno bi bilo zagotoviti, da se zbrana sredstva namensko porabijo za vzdrževanje spremenljivega stanja reke Kolpe.

Vključevanje lokalne skupnosti in zainteresiranih deležnikov je ključno pri ohranjanju reke Kolpe. Lokalne skupnosti, vključno z občinami Črnomelj, Osilnica, Metlika in Kočevje, bi morale aktivno sodelovati pri oblikovanju in izvajanju ukrepov za ohranjanje reke. Pomembno je, da se vzpostavi dialog med občinami ter da se skupaj oblikuje dolgoročna strategija za trajnostni razvoj območja. Sodelovanje z ribiškimi družinami Črnomelj in Kočevje je ključno pri ohranjanju ribjih vrst in ohranjanju ekosistema reke. Skupaj bi morali izvesti preglede in ocene stanja ribjega življenja, določiti ustrezne ukrepe za ribolov ter spodbujati zavedanje o pomenu ohranjanja in trajnostnega ribištva.

3.2.5 Čezmejno sodelovanje

Ker je Kolpa mejna reka, je pomembno tudi odprto govoriti o teh problematikah s hrvaškimi upravljalci voda. Potrebno je doseči skupno strategijo za ohranitev ekosistemov in narave ob reki.

V mednarodnem kontekstu je pomembno okrepiti sodelovanje med Slovenijo in Hrvaško glede upravljanja reke Kolpe. Pomembno je organizirati srečanja med pristojnimi institucijami in strokovnjaki, s ciljem usklajevanja strategij in ukrepov za ohranjanje reke. Skupna strategija bi morala vključevati oba dela reke, upoštevati interese in potrebe obeh držav ter zagotavljati trajnostno upravljanje rečnega ekosistema.

3.2.6 Spremljanje stanja – monitoring

Uvedene režime na reki bo potrebno spremljati več let. Potrebna je letna analiza sprememb in morebitna prilagajanja, da bi se približali zastavljenim ciljem. Na koncu pa je ključno tudi spremljanje in evalvacija učinkov izvedenih ukrepov. Redno spremljanje stanja reke Kolpe, ocenjevanje učinkov ukrepov ter prilagajanje strategij in aktivnosti na podlagi pridobljenih rezultatov je ključnega pomena za učinkovito upravljanje reke in njeno dolgoročno ohranjanje.

3.3 Ribiško upravljanje

V Kolpi je v zadnjih letih zelo upadlo število avtohtonih rib (mrena, lipan, postrv). Za ribiške družine na obeh strani državne meje, je zelo pomemben športni ribolov. Evropska Unija sofinancira dva okoljevarstvena projekta, ki spodbujata čezmejno sodelovanje med Slovenijo in Hrvaško ter prispevata k ohranjanju reke Kolpe. V okviru programa Curs Colapis sodelujejo vse tri belokranjske občine, Krajinski park Kolpa, turistično društvo Damelj ter sosednje hrvaške občine Žakanje, Kamanje in Netretić. Glavni cilj projekta je izboljšanje dostopnih mest za čolne ter druge infrastrukture za rekreativno rabo Kolpe, hkrati pa tudi promocija reke Kolpe kot turistične destinacije.

Drugi projekt, z naslovom "Viri življenja/Izvori života", je usmerjen v urejanje izvirov in kalov z namenom ohranjanja ter oživljanja naravnih in kulturnih virov tega območja, povečanje biotske raznovrstnosti (izviri in drugi vodni pojavi kot pomembni habitati) ter krepitev regionalne identitete.

Ribiški družini Črnomelj in Kočevje imata pomembno vlogo pri upravljanju reke in izvajanju nadzora. Vendar pa je zaradi lastnih interesov športnega ribolova vlaganje v ribje vrste pogosto osredotočeno predvsem na sulce, ki so roparice. Posledično je porušeno ravnovesje v ekosistemu, kar je privedlo do izginotja drugih avtohtonih ribjih vrst, kot so lipan in mrena. Lipan, kraljeva riba, ki je nekoč prevladovala v zgornjem delu reke od vasi Vrt naprej, je prav tako izginil. Reka Kolpa se vsako leto segreva, kar je povzročilo umik lipana v višje predele. Vendar pa je problem tudi premalo vlaganja v ohranjanje te vrste rib. Mrena se prav tako ne vlagajo, saj ribogojnice zaradi nizke dodane vrednosti in težkih pogojev vzreje ne izvajajo te dejavnosti. Kljub temu bi bilo pomembno doseči, da Zavod za ribištvo subvencionira ribogoj mren, kar bi omogočilo vlaganje te ribe, ki jo nihče v Sloveniji ne goji. Ribogojstvo mren zahteva posebne pogoje, zato je pomoč in poseben pristop zavoda še posebnega pomena. Takšen pristop bi omogočal nakup in vlaganje avtohtonih rib na tem območju. Ribiške družine bi morale imeti predvsem naravovarstvene cilje, gospodarski interes naj bo le postranski. Dohodek od prodaje ribolovnih dovolilnic za sulca je veliko donosnejši od ostalih vrst rib, pa vendar to naj ne bo prioriteta ribiških družin.

Ribiške družine bi morale izvesti preglede in ocene stanja ribjega življenja, določiti ustrezne ukrepe za ribolov ter spodbujati zavedanje o pomenu ohranjanja in trajnostnega ribištva.

Mrena barbus varstvena doba od 1.5. do 30.6. (vir internet)

3.4 Predlagani ukrepi

3.4.1 Prilagoditev ribiškega upravljanja

Ukrepi, ki bi jih bilo potrebno izvesti, vključujejo spremembo načrta ribiškega upravljanja ter pripravo strategije za vlaganje avtohtonih ribjih vrst. Pomembno je, da se inštitucije spodbudi, da podprejo takšne smernice ter da gospodarskim panogam ribogojnicam pomaga pri vzreji mren in podpira naravovarstvene ukrepe. Apelirati je treba na Zavod za ribištvo Slovenije, da podpre takšne smernice in gospodarsko panogo. Ribogojnicam naj pomagajo pri vzreji mren, RD pa naj vlagajo avtohtone vrste rib v reko Kolpo.

3.4.2 Izobraževanje in ozaveščanje

Poleg sprememb na področju ribiškega upravljanja in vzpostavitve strategije za ohranjanje avtohtonih vrst rib, je potrebno tudi okrepiti izobraževanje in ozaveščanje o pomenu ohranjanja reke Kolpe med ljubitelji športa in ribištva ter širšo javnostjo.

Organizacija izobraževalnih programov, predavanj, delavnic in terenskih vodenj bi pripomogla k širjenju znanja o ekoloških procesih v reki in pomenu ohranjanja naravne dediščine. S tem bi spodbudili tudi aktivno vključevanje lokalne skupnosti v ohranjanje in varovanje reke Kolpe.

3.5 Bobri

Bobri so tretja velika težava te reke. Bobre so bili pred nekaj leti v reko naselili Hrvati. Od takrat prej do danes, so se njihove populacije izjemno razmnožile, kar pa je prineslo tudi določene težave na obrežjih reke Kolpe od izvira pa vse do Metlike. Načelo prostorskega sobivanja bobrov, kjer so družine porazdeljene ob reki, ima pomembne posledice na oblikovanje rečnih bregov. Reka Kolpa se ponaša s čudovitimi obrežji, ob katerih se pesek odlaga ob vsakem poplavljanju, s čimer se bregovi na posameznih mestih stalno preoblikujejo. Na obrežnih otokih, ki so postali edinstveni habitati, se zaraščajo avtohtone vrste vrb, sprva kot grmičevje, kasneje kot drevesa. Te drevesne vrste ustvarjajo senco in zagotavljajo hrano za mnoge ptice, race, čaplje in ribe. Čeprav so bili bobri nekoč prisotni v tem okolju, nimamo pisnih pričevanj naših prednikov o njihovi vsaj 100 letni prisotnosti. Vendar pa so zdaj tu in njihovo število je prekomerno. V tem mirnem okolju so izjemno aktivni in nimajo naravnega sovražnika. Posledica njihove dejavnosti je padanje stoletnih topolov, vrb in jančevih dreves, kar vodi v erozijo bregov ter zmanjševanje senčnih predelov. Takšno stanje pa je za ribe izjemno neugodno, saj se voda s časoma še bolj segreva, kar prisili ribe, da se umikajo proti gornjemu toku reke.

Bobri na reki Kolpi (vir internet)

3.6 Predlagani ukrepi

3.6.1 Ureditev varstvenega statusa vrste

Da bi rešili te probleme, je nujno sprejeti ustrezne ukrepe. Prvi korak je odstranitev bobrov iz seznama zaščitnih vrst, saj njihova prekomerna prisotnost povzroča nenadomestljivo škodo starih dreves, ki predstavljajo tudi kulturno dediščino ob rečnih krajih. Omejitev število bobrov bi prispevalo k ohranjanju bregov reke in pripomoglo k vzdrževanju ekosistema v bolj uravnoteženem stanju. Pomembno je, da se ta vprašanja obravnavajo s celostnim pristopom, ki vključuje strokovnjake za rečne ekosisteme, naravovarstvenike in lokalne skupnosti, s ciljem ohranjanja ravnotežja in bogastva narave v reki Kolpi.

3.6.2 Aktivno upravljanje z vrsto

Poleg odstranitve bobrov iz seznama zaščitnih vrst in omejitve njihovega števila, je potrebno sprejeti tudi druge ukrepe za obvladovanje vpliva bobrov na reko Kolpo. Ena izmed možnosti je izvedba primernih tehnik preprečevanja škode, kot je namestitev zaščitnih ograj okoli starih dreves in pomembnih habitatov, ki jih bobri pogosto poškodujejo. Prav tako je pomembno izvajati redno spremljanje in ocenjevanje populacij bobrov ter njihovega vpliva na obrežno vegetacijo. S tem se lahko pravočasno ugotovi morebitno neravnovesje in sprejmejo ukrepi za ohranjanje naravnega stanja obrežij. Sodelovanje med naravovarstvenimi organizacijami, ribiškimi družinami, lokalnimi oblastmi in prebivalci je ključno pri izvajanju ukrepov za obvladovanje populacij bobrov. Skupaj lahko oblikujejo smernice za trajnostno upravljanje in sobivanje z bobri, ki bodo upoštevale potrebe tako teh živali kot tudi ohranjanje naravnega stanja reke Kolpe.

4. Zaključek

Vzpostavitev trajnostnega turizma ob reki Kolpi je ključnega pomena za ohranjanje naravnega bogastva tega območja. Pristopi, ki temeljijo na ozaveščanju, izobraževanju, nadzoru in sodelovanju, bodo omogočili usklajen razvoj turizma z ohranjanjem narave in biotske raznovrstnosti. S tem bomo zagotovili, da bodo tako sedanje kot prihodnje generacije lahko uživale v lepoti reke Kolpe in njenem edinstvenem ekosistemu.

Pomembno je tudi spodbujanje trajnostnih turističnih dejavnosti, ki bodo prispevale k ohranjanju narave in občutljivih ekosistemov reke. Turistične ponudbe bi se morale osredotočiti na ekološko ozaveščene aktivnosti, kot so ekoturizem, naravna opazovanja in izobraževalne aktivnosti, ki spodbujajo spoštovanje narave in ohranjanje naravnega okolja. Vzpostavitev sodelovanja in povezovanja z lokalnimi turističnimi ponudniki, kot so turistične kmetije, gostišča, izposojevalnice čolnov in drugi, je ključnega pomena za ustvarjanje trajnostne turistične infrastrukture in zagotavljanje kakovostnih storitev ob upoštevanju okoljskih in naravovarstvenih smernic.

Zagotavljanje trajnostnega upravljanja reke Kolpe zahteva usklajen pristop, ki vključuje znanje strokovnjakov, sodelovanje deležnikov in aktivno vključevanje lokalne skupnosti. Samo s takšnim pristopom lahko ohranimo edinstveno naravno in kulturno dediščino reke Kolpe ter omogočimo trajnostni razvoj turizma v skladu z načeli varstva okolja in ohranjanja biotske raznovrstnosti.

Razvoj ekoturizma, ki mora postati in ostati butični, namenjen ljudem ki želijo sobivati v tako lepih naravnih danostih, saj omogoča obiskovalcem doživetje naravne lepote in ekosistemov reke. Takšen novodoben turizem bi moral temeljiti na načelih varstva okolja in trajnostne rabe naravnih virov. To vključuje promocijo aktivnosti kot so ogled čebelarskih društev, pohodništvo na visoke stene, ki se dvigajo ob Kolpi: Loška stena, kuželjska stena, Kojzice, Parga. Rekreativno kolesarjenje in ježa konjev v vaseh ob Kolpi, opazovanje ptic, obisk naravnih kopališč. Možen je ogled naravnih znamenitosti jama Bilpa, Kobiljača, ki so življenjski prostor mnogim živalim. Najpomembnejše je, da bi ohranili življenje v reki Kolpi in zelo občutljive ekosisteme ob njej.

5. Viri

- Statistični podatki SURS
- Google zemljevidi
- Wikipedija